De boerderij-herberg Galgerwaard (2)

Henk J. van Es
Griftenstein 19, 3621 XJ Breukelen

In het eerste deel van dit tweedelige artikel over de herberg Galgerwaard heb ik de geschiedenis van deze hofstede tot 1879 besproken.[1] De op blz. 4 genoemde oudste vermelding uit 1721 is inmiddels achterhaald en 1603 geworden. Op blz. 135 van het Groot Placaatboek (Utrecht, 1729) wordt in de "Schouwbrief van den Watergang de A" uit 1603 vermeld, dat de schouw toen begon bij "Dirk Willemse zijnen Hofstede genaamt Gallechweert".

Het eerste deel eindigde met een uitweiding over de verdere levensloop van Gerrit Arie Degenkamp en zijn nakomelingen. In deze aflevering keren we terug naar de boerderij-herberg Galgerwaard.

De familie Van Wees

In 1877 was Johannes Hendricus van Wees bij zijn zwager Gerrit Arie Degenkamp op de boerderij Galgerwaard komen wonen. Johannes werd in 1854 op de hoeve Landzicht in de gemeente Diemen geboren als tweede kind van Jan van Wees Jr en Johanna Elisabeth Souerman. Hij had een twee jaar ouder zusje Maria Johanna en kreeg nog een zusje, Gerarda. Zijn moeder overleed in februari 1858. Zijn vader hertrouwde nog datzelfde jaar met Maria Heeman, maar overleed plotseling op 6 januari 1859. Oom Stephanus van Wees te Baambrugge was na het overlijden van de moeder al toeziend voogd over de drie kinderen van zijn broer geworden. Nu die geheel verweesd waren, liet hij de inboedel op Landzicht verzegelen om die, evenals na het overlijden van de moeder, door de notaris[2] te laten inventariseren. Op 20 februari 1859 vond de boedelbeschrijving plaats, waarbij de waarde van de inventaris en het vee werd geschat op ruim *f* 6600.

Afb. 1. De boerderij Galgerwaard uit de lucht gezien omstreeks 1948. De werkzaamheden aan de A2 zijn begonnen: op het erf achter de heg staat een schaft- of directiekeet. Op de voorgrond een oprit voor zandauto's. De Kerkgracht is nog niet gedempt en omgeleid via de noordelijke tak van de Heycop. (Foto uit de collectie van H.C. Voorneveld.)

Aan onroerende goederen waren er behalve de boerderij met landerijen nog vijf stukken "warmoesiersland" met drie "warmoesierderijen". Een van deze groentenkwekerijen heette Hoogerlust, een tweede droeg de naam Meerlust. Nadat gebleken was, dat Maria Heeman niet zwanger was van haar eerste man, trouwde ze met de veehouder Jan Pouw te Diemen. De boerderij Landzicht werd verkocht en bracht *f* 35750 op, waarna de boedelscheiding plaatsvond op 27 augustus 1862. De kinderen waren tamelijk welgesteld; zij zijn bij hun stiefmoeder op de boerderij van Pouw opgegroeid of bij hun vaders familie in Abcoude.[3]

In 1872 trouwde de toen 20-jarige Maria Johanna van Wees met Gerrit Arie Degenkamp te Breukelen-Nijenrode. Zij betrok met hem de boerderij Galgerwaard aan de Poeldijk, wijk B nr. 66. Toen haar broer Johannes, meestal Jan genoemd, op 4 augustus 1877 meerderjarig werd, legde oom Stephanus de volgende dag schriftelijk rekening en verantwoording af over het door hem gevoerde beheer als voogd. Jan had waarschijnlijk bij hem in huis gewoond, want toen hij zich op 22 september 1877 op de boerderij Galgerwaard vestigde en zich op het gemeentehuis liet inschrijven, noteerde de ambtenaar Abcoude als vorige woonplaats. In Breukelen zal Jan zijn zwager en zuster hebben geholpen bij het werk op de boerderij en in de uitspanning. Hij kreeg verkering met Maria Miltenburg, een boerendochter uit Portengen in de gemeente Ruwiel.

Johannes Hendricus van Wees, stalhouder-herbergier (1879 - 1927)

Twee jaar later, op 10 november 1879, verkocht Gerrit Arie Degenkamp zijn boerderij voor *f* 18000 aan zijn zwager Johannes Hendricus van Wees.[3] Notaris J.J. Schalij te Breukelen schreef op de omslag van de koopakte: "Het Logement met Uitspanning, genaamd Galgerwaard met boomgaard, weiland ter gezamenlijke grootte van 2 H 72 A 40 C alles onder de gemeente Breukelen-Nijenrode". In deze akte, en ook in de kadastrale legger in het gemeentearchief van Breukelen, staan de gegevens van elk der percelen opgesomd. Verschillende kadasternummers waren niet meer gelijk aan die van 1832 (zie vorige aflevering[1], blz. 7). In Sectie C was het oude nummer 198 gesplitst in de nummers 968 t/m 971. De boerderij had na een verbouwing in 1848 het nummer 1151 gekregen.[4]

Op 24 november 1879 trouwde Johannes Hendricus van Wees in Nieuwer Ter Aa met Maria Miltenburg.[5] Samen hebben zij zich ingezet om boerderij en herberg tot bloei te brengen. Johannes begon ook een stalhouderij en vervoerde meestal klanten van of naar het spoorwegstation. Nog voor de trouwdag had Maria Miltenburg, in haar testament van 14 november 1879, haar bruidegom tot enige erfgenaam benoemd. Bijna vier jaar later werd deze wilsbeschikking van kracht, want Maria overleed zeven dagen nadat ze op 9 augustus 1883 haar eerste kind ter wereld had gebracht. Waarschijnlijk was ze het slachtoffer geworden van de toen zo gevreesde kraamvrouwenkoorts. Haar kind kreeg bij de doop de namen Johannes Gerardus, maar werd evenals zijn vader gewoon Jan genoemd.

Op 11 oktober 1883 vond de vereiste boedelbeschrijving plaats door notaris J.J. Schalij in aanwezigheid van de toeziend voogd, grootvader Cornelis Miltenburg uit Portengen. Als deskundige schatter trad Hendrik Griffioen op, timmerman te Breukelen-Nijenrode,[6] die daarvoor door de kantonrechter beëdigd was. De totale waarde van de inboedel werd vastgesteld op *f* 5646,10. In de akte worden van kamer tot kamer de daar aanwezige voorwerpen opgesomd en hun waarde vermeld.[3] Het is een lange en interessante lijst, waaruit ik enkele vertrekken en voorwerpen wil noemen.

Op een van de drie logeerkamertjes bevonden zich een partij appelen, viswant, gerookt spek en vlees. Op de vliering stonden drie kachels met toebehoren ter waarde van *f* 35, een ijzeren wieg met toebehoren en een dito vuurmand met kleed, samen *f* 18. Na de meubels van de opkamer[7] werden die uit de gelagkamer genoemd: een staande klok (*f* 50), vier tafels en tien stoelen met mat (samen *f* 18), een spiegel, vijf schilderijen en een bloemenmandje (samen *f* 6,50), een kooi met een duif (*f* 2,25), een partij glas en aardewerk en enige lege kruiken en flessen (*f* 15), twee komfoortjes en een luciferpotje (*f* 0,65).

In de kelder lagen zestig kazen (*f* 110) op negen kaasplanken (*f* 7), er stonden enkele flessen (*f* 1,50) en een partijtje bier (*f* 0,50). In een tweede kelder waren een pekelbak met twee schragen, vier tobbetjes en een ton met enig zout (samen *f* 8), een partij kruiken en flessen (*f* 2), vijftig flessen met sterke drank (*f* 25), een partij sterke drank (*f* 12), een partijtje boter (*f* 8) en twee weegschalen met balans en gewichten (*f* 1). Het kaasmaken gebeurde in de koestal, want daar bevonden zich behalve twee ladders, drie baggersleutels en "eene partij aardappelen kriel en poters" ook twee melkstaren (= tobben) en twee karns (*f* 10), zes melk- en vier waterremmers (*f* 6,50), vier weikuipen (*f* 12), een kaaspers met wringtobbe en toebehoren (*f* 13), vier kaasvaten en twee jukken met kettingen (*f* 6).

In het land, op het erf en in de stal bevonden zich: elf koeien (gemiddelde waarde *f* 145), twee kalveren (ieder *f* 50), twee schapen (samen *f* 30), een geit (*f* 3), een zog (= zeug) (*f* 15), twee vette keuen (= varkens) (*f* 90), een vette zog (*f* 42), een bruin merriepaard (*f* 220), een dito (*f* 260) en zes kippen (*f* 6). In het koetshuis stonden twee tentwagens (samen *f* 550), twee tilbury's (samen *f* 420), vijf paardentuigen, leidsels en hoofdstellen (samen *f* 75), een arreslede (*f* 20), een

wagen met blokwielen (*f* 25), twee kruiwagens (*f* 10) en in de Kerkgracht een praam (*f* 30). Er was ook kleding, huishoudlinnen en allerlei sieraden.[8] We kunnen gevoeglijk vaststellen dat het gezin van de vee- en stalhouder Jan van Wees tamelijk welgesteld was.

De grootouders Miltenburg namen hun kleinkind voorlopig bij zich in huis. Op 2 april 1884 werd bij notaris Schalij de "Acte van Scheiding van den gemeenschappelijken boedel" opgemaakt.[3] Cornelis Miltenburg was daarbij aanwezig als toeziend voogd. Een van de getuigen was de notarisklerk P.J. van Eijk, de vader van de in 1886 te Breukelen geboren dichter, literair criticus en hoogleraar P.N. van Eijk.[9]

Een tweede huwelijk in 1885

Een jaar later vroeg Jan van Wees de 23-jarige Antonia van Weerdenburg ten huwelijk. Ze had in 1884 haar vader verloren[10] en woonde bij haar moeder op de boerderij Voor-Ruwiel in Oud Aa (nu nr. 36; in de laatste aflevering van 1998 van dit tijdschrift staat een foto van deze grote boerderij met de weduwe Van Weerdenburg en haar dochter voor het zomerhuis).[11] Antonia stemde in met een huwelijk en op 8 juni 1885 stelde notaris Schalij hun huwelijksvoorwaarden op. Antonia liet tegelijk een testament[3] maken, waarin ze Jan tot haar enige erfgenaam benoemde na de huwelijksvoltrekking. Ze gingen een gemeenschap van winst en verlies aan, waarin door de bruidegom werd aangebracht het "Logement met Uitspanning genaamd Galgerwaard" met de erbij behorende landerijen. Volgens de akte[3] was Jan aan zijn zwager Gerrit Arie Degenkamp nog *f* 4000 schuldig wegens geleende gelden, en aan zijn kind Johannes Gerardus was hij schuldig diens erfdeel van zijn moeder en zijn overgrootmoeder.[12] De bruid bracht verschillende landerijen in en *f* 11 000 aan waardepapieren. Twee dagen later (op 10 juni 1885) traden ze in het gemeentehuis van Ruwiel te Nieuwer Ter Aa in het huwelijk. De kerkelijke huwelijkssluiting zal dezelfde dag in de nieuwe RK-parochiekerk van Breukelen plaatsgevonden hebben.[13] Johannes Gerardus kwam daarna weer bij zijn vader op Galgerwaard wonen. Pas twaalf jaar later kreeg Antonia zelf nog kinderen: Maria Antonia (1897), Johanna Maria (1901) en Wilhelmus Johannes van Wees (1904).

Nadat zijn zuster Maria Johanna Degenkamp-van Wees op 15 augustus 1886 was overleden en haar boedel en nalatenschap op 9 januari 1887 was verdeeld, kocht Jan van Wees voor *f* 900 van zijn zwager de "moesgrond met bosch en water", Sectie A nr. 404 - 407 ter grootte van 53 are 90 centiare. Jan was in 1886 voogd geworden over de drie minderjarige kinderen van zijn zuster. Hij behartigde hun financiële belangen en hield daar nauwkeurig boekhouding van tot ze meerderjarig werden.[14]

Jan en zijn vrouw hadden zoveel werk te verrichten in hun herberg-stalhouderij (toenmalig adres Poeldijk Wijk B nr. 93), dat ze een meid en een knecht in dienst namen. Op zaterdagen was het vooral een drukte van belang, want veel boeren stalden er dan hun paard-en-wagen en reisden daarna per trein verder naar de veemarkt in Utrecht. De marktgangers uit Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen kwamen door Oud Aa naar de uitspanning rijden, die uit Kamerik, Kockengen en Portengen kwamen over de Nieuwe of Portengensedijk, waar ze ter hoogte van Kortrijk tol moesten betalen. Wie vroeg was, haalde na het uitspannen eerst nog een drankje bij vrouw Van Wees aan de tapkast. De laatkomers hadden daar meestal geen tijd voor, want die moesten zich haasten om de trein nog te halen. Jan van Wees en zijn knecht verzorgden intussen de paarden, gaven die een plaats in de stal en hingen de tuigen aan de daarvoor bestemde haken. Als de marktgangers terugkwamen, gunden ze zich meestal ruim de tijd om in de gelagkamer wat na te praten over de prijzen en de kwaliteit van het op de markt aangevoerde vee. Enkele boeren wilden echter, dat als zij van het station kwamen, hun paarden al ingespannen stonden, zodat ze vlug naar huis konden rijden. Dat leverde de stalknecht en later ook de kinderen Van Wees, die dit mogelijk hadden gemaakt, vaak een aardige fooi op.[15]

Ook de boerderij ging steeds meer tijd en aandacht van de familie Van Wees vragen, want Jan breidde zijn landbezit geleidelijk uit. In 1894 had hij voor *f* 2150 een perceel weiland van 85 are langs de molenvliet naar Kortrijk gekocht, de zogenaamde Kortrijker Meent. De verkoper was een naamgenoot en kleinzoon van Huybert van der Seys, die van 1795 tot 1800 herbergier op Galgerwaard was geweest.[16] Bij de openbare verkoop in Het Staate Wapen op 17 oktober 1913 kocht Van Wees op naam van zijn vrouw voor *f* 3320 een kamp weiland in de polder Otterspoorbroek (Sectie C nr. 1651, groot 1 ha 43 a 30 ca). De verkoper was Jan Mur, zonder beroep, voorheen veerschipper te Breukelen-Nijenrode. Tien jaar later, op 2 november 1923, kocht Antonia van Weerdenburg van de veehouder-koopman Jilles Coljee drie kampen weiland hooiland ten noorden van de Kortrijker Meent (Sectie C nr. 216 t/m 219, groot 2 ha 28 a 10 ca).[17]

Antonia van Wees was meer boerin dan herbergierster. Ze hield er niet van achter de tapkast te

Afb. 2. De boerderij Galgerwaart omstreeks 1930 (foto uit de collectie van H.C. Voorneveld).

staan, vooral niet als tegen het eind van de dag de zwervende kooplieden en bedelaars de gelagkamer betraden. Die brachten de nachten door in de hooiberg of schuur van Gerrit van Woudenbergh op de boerderij Niemendal in Oud Aa (nu nr. 33), maar namen eerst nog een borreltje op Galgerwaard. Bij het afrekenen bleek vaak, dat de op de tapkast uitgetelde dagopbrengst aan centen niet toereikend was om de gebruikte vertering te betalen. Antonia moest daar dan zeer tegen haar zin in berusten. Meer voldoening had ze in het kaasmaken, waarin ze een grote vaardigheid had verkregen. Als ze daarmee bezig was, bleef de deur van de herberg wel eens op slot.[15] Toen de spoorlijn van Aalsmeer naar Nieuwersluis was geopend, liep het aantal zaterdagse klanten terug, doordat veel boeren dichter bij huis op de trein konden stappen. Omstreeks 1920 hebben Antonia en Jan van Wees het café Galgerwaard definitief gesloten. Ze lieten hun tapvergunning verlopen in plaats van die te gelde te maken. De gelagkamer, die over de volle breedte in het oostelijke deel van het huis lag, werd verkleind tot huiskamer door aan de noordkant een gang te laten maken die naar de stallen voerde.

Woningbouw in de buurt van Galgerwaard

Jan van Wees had intussen enkele woningbouwactiviteiten ontplooid.[18] Omstreeks 1898 liet hij een schuur ten zuiden van de Poeldijk vervangen door vier huizen. Twee ervan werden omstreeks 1915 vergroot en daarvan weer één gesplitst. De fouragehandelaar-herbergier M.J. Streng kocht een van die huizen in 1918 en de andere vier in 1923. Een van de huizen werd twee jaar later het eigendom van de vee- en koffiehuishouder Gijsbertus van den Broek. Inmiddels zijn deze woningen afgebroken en het terrein met de garage van Leen Blok verkocht aan Van Selm Kraanverhuur. Daar tussen de Kortrijker watermolen en de spoorlijn stond een rij huizen evenwijdig aan de weg en aan de westkant een rij loodrecht daarop. Dat waren vier woningen onder één kap, die omstreeks 1940 verhuurd waren aan de families Kolfschoten, Ruizendaal, Van Doorn en Goes. De toiletten waren niet inpandig, maar bevonden zich aan de zuidkant van het woningblok. Achter de eerste huizen stond de slachtplaats van Van Doorn, waarin de firma Folkerts omstreeks 1935 een schapenslachterij zou beginnen en waarin Joop van den Broek later het consumptie-

ijs maakte, dat hij in zijn kiosk bij de draaibrug over het Merwedekanaal verkocht. Achter de tweede rij huizen stond een stroloods van de fouragehandelaar Van der Wilt, die aan de Portengense Brug woonde. Ook was er een kolenloods van de brandstofhandelaar Dhondt, die pal naast de spoorlijn woonde en later een stalen-verenfabriek begon aan de Wilhelminastraat.[19] De heer Streng had een café en een veewaag, waar de boeren hun slachtvee lieten wegen, voordat dit per trein naar Utrecht werd vervoerd. In 1925 werd Streng fouragehandelaar aan het Zandpad en nam G. van den Broek het café over. Zijn zoon Joop breidde het na 1950 uit tot café-restaurant "De Molen". Toen dit bloeiende bedrijf in 1982 door brandstichting was verwoest, heeft Van den Broek het niet meer laten opbouwen. Zijn motelvergunning ging naar de heer Wong, die achter de watermolen het luxueuze Oriental Palace liet bouwen, dat in 1988 geopend werd. Toen de eigenaar nog datzelfde jaar failliet ging, werd het pand op 29 juli 1988 geveild en met inboedel en al gekocht door de familie Van der Valk. Het gebouw heet nu Hotel Breukelen, maar is ook een drukbezocht wegrestaurant. Het is jammer dat de Chinese toegangspoort, die zo dicht bij de Kortrijker watermolen is gezet dat hij het aanzien daarvan verstoort, door de nieuwe eigenaar van het hotel niet is afgebroken of verplaatst. Maar misschien gebeurt dit alsnog.

Ook langs de rivier de Aa werden woonhuizen gebouwd. Op 15 januari 1926 verkocht Jan van Wees een deel van zijn tuin en boomgaard (Sectie A nr. 404, groot 16 a 30 ca) aan de veehandelaar Wenselaus van den Hoven, die nog datzelfde jaar met Jans dochter Maria Antonia zou trouwen. Het jonge paar liet op dit perceel (Sectie A nr. 558, 6 are) een huis bouwen, dat nu het adres Oud Aa 2 heeft. Het lag net voorbij de ophaalbrug over de Heycop, zodat Maria naast haar ouders aan de andere kant van het water kwam te wonen. Ze heeft meermalen voor hen de brug bediend als schippers de Heycop af kwamen varen of erop wilden. Vader Jan behield een deel van het terrein als tuin (Sectie A nr. 559, groot 10 a 30 ca). Het meer westelijk gelegen perceel nr. 557 was eigendom van "N.V. Griffioen's Vischhandel". Het daarop volgende perceel, nr. 556, was in 1926 het eigendom geworden van Cornelis Hoogeveen. Hij had het van boer De Haan uit Oukoop gekocht en liet er door timmerman F. Verwer uit Portengen voor *f* 3000 een huis op zetten (nu Oud Aa 8). De bouwsom had hij geleend van meester E. Sanders, het hoofd van de Christelijk Nationale School in de Herenstraat (nu Hazeslinger).[20]

Het gezin J.H. van Wees

De oudste zoon Johannes Gerardus van Wees trouwde in 1906 met Engelina Korrel (geb. Breukelen-St. Pieters 29.6.1882) uit Portengen. Zij vestigden zich aan de Otterspoorbroeksedijk en kregen zeven kinderen. Zij wilden niet op Galgerwaard boeren, want zij zochten een grotere boerderij. In 1924 verhuisden ze naar een boerderij in Sloten bij Amsterdam. De tweede dochter, Joanna Maria van Wees trad in 1923 in het klooster van de orde Jezus-Maria-Jozef in Den Bosch (deze orde had sinds 1889 ook een vestiging in Breukelen). In 1928 woonde ze in een klooster te Nijmegen. Ze bezocht regelmatig haar familieleden in Breukelen, waar ze met respect en genegenheid werd ontvangen. De jongste zoon Willem Johannes van Wees bleef bij zijn ouders op Galgerwaard wonen.

Moeder Antonia van Wees-Weerdenburg overleed op 12 mei 1927. Acht maanden later, op 13 januari 1928 begaf Jan van Wees zich met zijn zoon en zijn schoonzoon naar notaris E.B. van Julsingha te Breukelen. Daar werd een akte opgemaakt met de aanhef "scheiding en verdeeling der gemeenschap van winst en verlies bestaan hebbende tusschen den comparant Johannes Hendricus van Wees en zijne overleden echtgenoote Antonia van Weerdenburg en van de nalatenschap van laatstgenoemde". Als getuigen traden op de kandidaat-notaris Anthony Hendrik Doude van Troostwijk en de notarisklerk Jan Nicolaas den Boggende. Diezelfde dag kocht de kort daarvoor 23 jaar geworden Wilhelmus Johannes van Wees van zijn vader voor *f* 20 000 de boerderij Galgerwaard.[21]

Wilhelmus Johannes van Wees, veehouder op Galgerwaard (1928 - 1981)

Wilhelmus Johannes van Wees, roepnaam Willem, bleef nog bijna vier jaar vrijgezel. Op 23 september 1931 trouwde hij in Vinkeveen met de 20-jarige Anna Wilhelmina Maria van Dijk.[22] Op Galgerwaard kregen zij zes dochters en een zoon.

Willem verkocht in 1937 nog een stuk tuin langs de Aa aan zijn zwager Wes van den Hoven. In hetzelfde jaar verkocht hij aan de granietwerker Gerrit Teunis van der Vlis een stukje grond, waarop die een huis liet zetten, dat het adres Oud Aa 2d kreeg.[23] Timmerman Pieter Geurtsen kocht een stukje bouwterrein ten oosten ervan en liet daarop het huis Oud Aa 2c bouwen (Sectie A nr. 590, huis

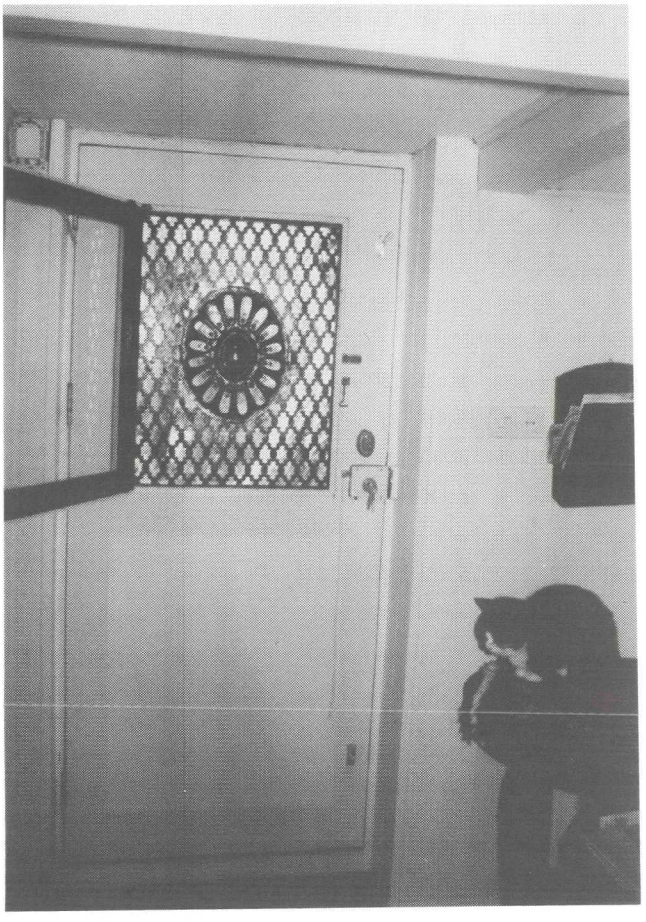

Afb. 3. De zijdeur in de westgevel van de boerderij Galgerwaart (foto H. van Walderveen, 1998, in Fotoarchief Historische Kring Breukelen).

erf 3 a 88 ca).

In 1939 kocht Adriaan van 't Hoff te Vinkeveen voor *f* 1000 een drassig stuk grond van Willem van Wees (Sectie A nr. 591). Van 't Hoff liet het terrein ophogen en er voor *f* 5500 een huis met werkplaats (Oud Aa 2a) voor zijn zoon Jan zetten.[24] Die was fietsenmaker en rijwielhandelaar in een van de vier huisjes ten noorden van de lompenhandel van Dhondt in Oud Aa. Deze huisjes waren het eigendom van schoenmaker Th. Zwart uit de Brugstraat en werden later afgebroken. Daar staat nu de bungalow van mevrouw Van Eyk met het adres Oud Aa 7. Tussen de woningen van Van 't Hoff en Geurtsen is later nog een huis gekomen, Oud Aa 2b, waar Jan Hamoen woonde en daarna H. Middelkoop. In 1960 verkocht Van 't Hoff zijn pand aan Piet Blom en zette hij zijn bedrijf voort in het meer centraal gelegen pand Marijkestraat 22 te Breukelen.

In de jaren 1941 en 1947 moest Willem van Wees gedeelten van zijn erf en zijn landerijen afstaan aan Rijkswaterstaat voor de aanleg van de autosnelweg A2 (zie Afbeelding 1). De Kerkvaart moest naar het noorden uitwijken voor het verkeerstunneltje dat nu het "Muizengaatje" wordt genoemd. Pas vlak voor de spoorlijn kwam hij weer bij de Stationsweg, maar werd weer naar het noorden verlegd, toen de sluis voor de brugwachterswoning werd gedempt. Het erf van Van Wees grensde na 1947 aan het westelijke talud van de snelweg en was anderhalve are kleiner geworden.[25]

In 1947 verkocht Van Wees een perceel grond (Sectie C nr. 2233, erf 1 a 55 ca) aan G. Willemse, de eigenaar van wasserij 't Heycop. De wasserij stond aan de voormalige Schinkeldijk, die loodrecht op de weg langs de Heycop stond en naar de molenvliet voerde. Vóór de wasserij stond het huis van de petroleumhandelaar Jan Blok, die tot 1958 met paard en wagen zijn brandstof uitventte. Zijn zoons Jan en Leen hadden een vervoersbedrijf voor respectievelijk vee en melk, zijn schoonzoon Willem van Beest stichtte de Breutax. Aan de oostkant van de weg langs de Heycop stonden zes huisjes onder één kap die samen "het Kikkerfort" werden genoemd. Omstreeks 1930 waren ze eigendom van schoenmaker Th. Zwart, later van fietsenmaker Jan van 't Hoff en tenslotte van groentenboer Evert Oudhof, die er varkens hield toen de huizen onbewoonbaar waren verklaard. Omstreeks 1982 zijn ze gesloopt en vervangen door drie geschakelde woningen.

Toen de snelweg op 3 november 1953 werd geopend, waren er inmiddels tegenover de boerderij Galgerwaard een zoutsilo van Rijkswaterstaat en een woonhuis met nieuw gemaal van het Waterschap Kortrijk en Gieltjesdorp gebouwd.

In 1953 verleende Willem van Wees aan de N.V. Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland een zakelijk recht dat het mogelijk maakte om door een strook van zijn land ter breedte van 20 meter buizen te leggen, die rivierwater uit de Lek naar de Noord-Hollandse duinen moesten brengen. De buizen liepen ten oosten van Bouwlust onder de Heycop door en westelijk van Jan van 't Hoff onder de Aa door naar de Breukelerwaard en verder in noordelijke richting.

Het bedrijf van Willem van Wees was kleiner geworden, te klein voor moderne begrippen. Toen zijn enige zoon, Johannes Wilhelmus van Wees, op uitnodiging van zijn neef Van den Hoven naar Canada was geëmigreerd, deed Willem geen pogingen meer de boerderij te moderniseren. Hij had nog wel een trekker en de daarbij passende landbouwwerk-

tuigen aangeschaft, maar hij bleef met de hand melken. In 1965 had hij nog een zestal koeien, enkele varkens en wat schapen. In 1966 verkocht hij voor de aanleg van de provinciale weg T27 zijn landerijen aan de Gemeente Breukelen. Die weg werd in het veen uitgegraven en gefundeerd op een bedding van turf. De heer en mevrouw Van Wees zagen toen iedere dag twee volgeladen vrachtwagens met turf uit Emmercompascuum langskomen. Op die turf is het zandlichaam gestort, dat enkele jaren moest inklinken voordat het wegdek kon worden aangebracht. Toen de nieuwe afrit naar Oud Aa en de nieuwe Galgerwaardse Brug over de Heycop klaar waren, is de oude ophaalbrug afgebroken die jarenlang door de familie Van Wees was bediend.

Willem van Wees had na de verkoop van zijn land ook zijn vee weggedaan en hield zich daarna onledig met de verzorging van zijn moestuin, zijn kippen en de visfuiken. Toen hij ouder werd en het werk om het huis hem te veel inspanning ging kosten, kwamen in 1980 zijn dochter en schoonzoon Voorneveld op Galgerwaard wonen. Zij werden in 1981 eigenaar van de boerderij (zie Afbeelding 2).

H.C. Voorneveld en zijn vrouw op Galgerwaard (1981 - 1998)

De heer H.C. Voorneveld heeft als ervaren doe-het-zelver veel tijd besteed aan het onderhoud van de boerderij. Hij woonde met vrouw en kinderen in het westelijke deel, waar je via een fraaie deur in de hal kwam die naar de kelders, de keuken en de opkamer leidde (zie Afbeelding 3). Willem van Wees en zijn vrouw bewoonden het oostelijke deel van de boerderij, waar vroeger de gelagkamer was geweest. In 1987 werd Willem van Wees in het Ziekenhuis Overvecht te Utrecht opgenomen, waar hij op 4 november van dat jaar is overleden.

Zijn vrouw bleef met haar dochter en schoonzoon op de boerderij wonen tot ze in 1997 naar 't Heycop verhuisde. De heer en mevrouw Voorneveld verkochten dat jaar hun boerderij aan Rijkswaterstaat, die de grond nodig had voor de voorgenomen verbreding van de Rijksweg A2. Zij betrokken in 1998 hun nieuwe woning aan de Eendrachtlaan. In de maand voordat de boerderij gesloopt zou worden hield de heer Voorneveld op enkele zaterdagen zogenaamde garageverkopen in de stal van

Afb. 4. Sloopwerkzaamheden in december 1998. De stallen en een gedeelte van de oude gelagkamer zijn al afgebroken. (Foto H.J. van Es, in Foto-archief Historische Kring Breukelen.)

Galgerwaard. Allerlei materialen en oude gereedschappen gingen toen in andere handen over. De fraaie voordeur werd gekocht door M.C.M. van Zuylen, die hem gaat gebruiken als toegang van het zomerhuis bij zijn boerderij Breukelerwaard 3. Een van de twee ijzeren toegangshekken vond een plaats bij de familie Vendrig in Oud Aa. Het andere hek zal in de Dudok de Witstraat te Breukelen komen. Benno Molenkamp kocht voor zijn stalhouderij enkele ophangrekken voor paardentuigen. De plint met de inscriptie uit 1830 hield de familie Voorneveld zelf; ze gaven die een plaats in de tuin van hun nieuwe huis.

In december 1998 is de boerderij Galgerwaard afgebroken (zie Afbeelding 4). Op 16 december heeft Nico Andriessen, lid van de Monumentenwerkgroep van de Historische Kring Breukelen, het formaat van de vrijgekomen bakstenen opgemeten om een indicatie te krijgen over de ouderdom. Er waren zes verschillende maten, waarvan de grootste (23 x 11 x 4 cm) waarschijnlijk de oudste is. De iets kleinere 17de-eeuwse stenen (19 x 9 x 4 cm) waren tweemaal gebruikt, wat te zien was aan de twee soorten kalk. Die kreeg namelijk een andere kleur al naar gelang deze met roggemeel of met tarwemeel was vermengd. Ook de kleinste stenen (18,5 x 8,5 x 3 cm) waren tweemaal gebruikt en dateerden waarschijnlijk van voor de brand van 1830.

Wij hebben de provinciale archeoloog ervan op de hoogte gesteld dat op deze plaats in de Middeleeuwen mogelijk een "stenen kamer" heeft gestaan. We hopen dat er een archeologische proefopgraving zal plaatsvinden voordat de A2 wordt verbreed. Voor het achterliggende terrein van het bastion De Waakzaamheid uit 1790 is zo'n onderzoek al toegezegd. Mocht dit resultaten opleveren, dan berichten wij u daarover nader in dit tijdschrift.

Noten

1 Zie H.J. van Es, 1999. De boerderij-herberg Galgerwaard (1). Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 14, nr. 1, blz. 4 - 12.

2 Notaris J.W. Roeloffs Valk te Nieuwer Amstel.

3 De bovenstaande en ook veel van de volgende gegevens ontleende ik aan het familie-archief, waarvan ik stukken ter inzage kreeg van mevrouw A.W.M. van Wees-van Dijk en van haar schoonzoon H.C. Voorneveld te Breukelen.

4 In het dienstjaar 1850 was de legger van Breukelen-Nijenrode opgestuurd naar het kadasterkantoor en daar bijgewerkt. Onder art. 27 ten name van Gerrit Degenkamp werd toen het woord "amotie" geschreven bij Sectie C nr. 200 (tuin) en 201 (huis en erf, samen 27 roeden 16 el, belastbaar bedrag *f* 135). Deze percelen waren gedeeltelijk samengevoegd onder Sectie C nr. 1151 (huis erf stal, 12 roeden 20 el, belastbaar bedrag *f* 120). Gerrit Degenkamp bezat ook de percelen Sectie B nr. 6 - 8, op de oostoever van de Aa. Hij stond die in dienstjaar 1852 af aan de weduwe van Johannes Degenkamp (kadastrale legger art. 26), die al eigenaar was van het perceel Sectie A nr. 412 - 415 op de westoever van de Aa. Gerrit had in 1848 behalve de herberg Galgerwaard ook de percelen Sectie A nr. 404 - 407 en Sectie C nr. 968 - 971 gekocht. De laatste waren afgesplitst van het oude Sectie C nr. 198 (weiland 1 bunder 6 roeden 30 el). Perceel Sectie C nr. 972 was naar Jan Bom gegaan, die eigenaar was van het huis Sectie C nr. 202, dat toen het kadasternummer 939 kreeg. De kadastrale legger Breukelen-Nijenrode vermeldt onder art. 686, ten name van Johannes Hendrikus van Wees, vee- en stalhouder te Breukelen-Nijenrode, de door hem in 1879 verkregen percelen. Dat waren Sectie C nr. 199, 211, 968 - 971 en 1151 (huis stal erf, 12 a 20 ca, belastbaar bedrag *f* 217). In het dienstjaar 1891 kwam daar nog Sectie A nr. 404 - 407 bij.

5 Johannes Hendricus van Wees (geb. Diemen 4.8.1854, overl. Breukelen-Nijenrode 20.1.1937), trouwde (1) te Ruwiel 24.11.1879 met Maria van Miltenburg (geb. Ruwiel 11.5.1855, overl. Breukelen-Nijenrode 16.8.1883), en (2) te Ruwiel 10.6.1885 met Antonia van Weerdenburg (geb. Ruwiel 6.1.1862, overl. Breukelen-Nijenrode 12.5.1927). Kinderen, allen geboren te Breukelen-Nijenrode, zijn: Johannes Gerardus (geb. 9.8.1883), Maria Antonia (geb. 25.11.1897), Joanna Maria (geb. 8.11.1901) en Wilhelmus Johannes (geb. 13.12.1904).

6 Zie H.J. van Es, 1998. Tussen 's-Heerenwagenweg en Danne te Breukelen. 15. De huizen aan de Brouwerij. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 13, nr. 4, blz. 203 - 214, in het bijzonder blz. 207 - 208.

7 In de opkamer bevonden zich een mahoniehouten linnenkast (*f* 55), enige kast-ornamenten (*f* 4), een mahoniehouten tafel (*f* 23), zes stoelen en een fauteuil (*f* 15), zes eiken stoven, een theeservies met theeblad, twaalf paar theegoed, een koffiekan met komfoor en twee trommeltjes (samen *f* 17). Verder waren er een verlakte turfbak (*f* 2), een spiegel (*f* 20), vijf schoorsteenornamenten (*f* 6), een karpet, vijf kleedjes en twee vloermatten (*f* 15), twee schilderijen (*f* 3), twee paar glasgordijnen, twee horretjes en twee boeken (*f* 5).

8 Dat waren onder andere: een zilveren horloge (*f* 12) en dito sigarenkoker (*f* 8,40), een dito knipbeugeltje met beursje (*f* 5), een gouden dameshorloge (*f* 30), een dito herenhorloge (*f* 54), een dito kap met boeks en naalden (= versierselen aan vrouwenhoofddeksel) (*f* 102), twee gouden kettingen en een broche (*f* 82,80), een paar dito oorbellen (*f* 5,40), een vestketting met medaillon (*f* 27) en een bloedkoralen halsketting met gouden slot (*f* 10).

9 Het Bevolkingsregister Breukelen-Nijenrode vermeldt als woonadres van de familie Van Eijk eerst Heerenstraat 276a (nu nr. 64), waar twee kinderen werden geboren: Annetje in 1884 en Willem in 1886. Het derde kind, de latere dichter Pieter Nicolaas van Eijk (die zijn naam als Van Eyk schreef), werd op 1 oktober 1887 geboren op het woonadres Straatweg, wijk A nr. 43 (nu het Aldipand, nr. 124). Hij woonde daar ruim zeven jaar, want op 20 mei 1895 verhuisde het gezin naar Leiden. Opmerkelijk is, dat de vader lid was van de Christelijke Gereformeerde Gemeente, de moeder van de Nederlandse Hervormde Gemeente en dat de kinderen niet tot een kerkgenootschap behoorden. Pieter

heeft zich ontwikkeld tot een pantheïstisch dichter en behoorde met de later in Breukelen gewoond hebbende dichters J.C. Bloem en Adriaan Roland Holst tot de "Generatie van 1910" en het literaire tijdschrift "De Beweging". In 1935 volgde Van Eyk de Leidse hoogleraar Albert Verwey op. Zijn beroemdste gedicht is "Medousa" uit 1947, dat ongeveer 5000 versregels telt; zijn bekendste gedicht is "De tuinman en de dood" uit 1939. P.N. van Eyk overleed in 1954. Hij was de vader van de zeer bekwame, in januari 1999 overleden architect Aldo van Eyk.

10 Familiearchief-Van Wees: Nota van notaris Schalij voor "De minderjarige Antonia van Weerdenburg voor de scheiding en verdeling des boedels van haar ouders, wijlen den heer W. van Weerdenburg en diens nagelaten weduwe Mej. M. Kraaikamp, den 26 November 1884".

11 Zie Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 12, nr. 4, blz. 236. De boerderij werd later eigendom van de familie Van Rijn. Toen die een nieuwe boerderij betrok, werd de oude verkocht aan P.G. Pastoor. Nu wonen er drie burgergezinnen op Voor-Ruwiel.

12 Akte d.d. 26.2.1884 van de verdeling der nalatenschap van Mej. Gerarda Kleyn, overl. Abcoude-Proosdij 28.6.1883, weduwe van Jan van Wees Sr te Abcoude. De drie kinderen van wijlen Jan van Wees Jr behoorden tot de erfgenamen. Johannes Hendricus erfde bijna *f* 3000 en zijn zoon Johannes Gerardus bijna *f* 1000.

13 De nieuwe parochiekerk was op 8.4.1885 in gebruik genomen. Zie hiervoor M.A. Perdon, 1992. Fragmenten uit de geschiedenis van de R.K.-parochie van de H. Johannes de Doper te Breukelen. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 7, nr. 1, blz. 18 - 29.

14 Als voogd over Johanna Elisabeth Degenkamp gaf hij haar op 11.3.1904 een schriftelijk overzicht van haar bezittingen en een verantwoording van zijn beheer, toen ze door haar huwelijk met de smid Hendricus Petrus Sanders meerderjarig was geworden.

15 Interviews in 1997 en 1998 met mevrouw A.W.M. van Wees-van Dijk, 't Heycop 402 te Breukelen.

16 Koopakte d.d. 13.4.1894 opgemaakt door notaris J.J. Schalij: verkoper Huibert van der Sijs was slachter in Breukelen-Nijenrode en had het perceel weiland Sectie C nr. 220 groot 85 are, gelegen in het Waterschap Kortrijk en Gieltjesdorp, verkregen uit de nalatenschap van zijn vader Huibert van der Sijs blijkens akte d.d. 4.11.1891. Het Bevolkingsregister Breukelen-Nijenrode 1890 - 1900 vermeldt een Huybert van der Sijs (geb. 12.7.1818, overl. 27.1.1891) slager in Oud Aa, wijk B nr. 191 met een slagerij op nr. 192. Zijn inwonende zoon Huybert van de Seys (geb. 12.5.1864) was dus de verkoper van het weiland. De op nr. 190 wonende koopman Jacobus de Jager (geb. 17.10.1839) verhuisde naar de woning van Huybert van de Seys, waarna het huis nr. 190 op 20.3.1895 betrokken werd door de uit Zuilen komende visser-koopman Wernardus Griffioen (geb. Zuilen 3.6.1856).

17 Deze percelen kocht Antonia samen met twee aangrenzende percelen (Sectie C nr. 1524 en 1525, teelland weg en water, 4 a 40 ca) voor *f* 7200 van Coljee, die ze op 3.12.1920 gekocht had van H.J. Matthes, iemker te Breukelen-St. Pieters. Deze trad op als gemachtigde van Cornelia Maria Dolk, weduwe van de heer Huibert Matthes, die met haar twee minderjarige kinderen in Zeist woonde.

18 Zie de kadastrale legger Breukelen-Nijenrode onder art. 686 t.n.v. Johannes Hendrikus van Wees, vee- en stalhouder te Breukelen-Nijenrode.

19 Interview met de heer H. Boele, Eendrachtlaan 77 te Breukelen, de heer en mevrouw De Jager, Straatweg 218 te Breukelen, de heer E. Oudhof, Honderdschelaantje 2 te Nieuwer Ter Aa en de heren J. en W. Blok, resp. Bernhardstraat 23 en Fluitekruid 36 te Breukelen.

20 Interview in 1999 met de heer H. van Luinen, Bisschopswater 62 te Breukelen. Zie ook de kadastrale legger Breukelen-Nijenrode onder art. 1326 t.n.v. Cornelis Hoogeveen te Breukelen-Nijenrode: Sectie A nr. 556, huis tuin 3 a 60 ca. Van 1962 tot 1993 was het huis eigendom van zijn dochter Neeltje Hoogeveen (geb. 4.6.1918), die met haar echtgenoot Hillebrand van Luinen en haar gezin uit Vinkeveen was gekomen om haar ernstig zieke moeder te verzorgen. In het dienstjaar 1968 is er 15 ca van het erf afgegaan voor de wegverbreding tijdens de ruilverkaveling en werd het kadasternummer 583 (huis tuin 3 a 45 ca). In 1993 werd groentenboer Kees Slinger eigenaar van het perceel.

21 Akte van verkoop voor notaris E.B. van Julsingha d.d. 13.1.1928 van "een boerenhofstede Galgerwaard met gebouwen wei- en hooiland, Breukelen-Nijenrode Sectie C nrs. 199, 211, 968, 969, 970 en 1151 gelegen in het Waterschap Kortrijk en Gieltjesdorp tezamen groot 4 ha 65 a 30 ca". De hiergenoemde percelen werden in het dienstjaar 1929 overgeschreven in de kadastrale legger Breukelen-Nijenrode van art. 686 naar art. 1395 t.n.v. Wilhelmus Johannes van Wees, veehouder te Breukelen-Nijenrode.

22 Wilhelmus Johannes van Wees (geb. Breukelen-Nijenrode 13.12.1904, overl. Utrecht 4.11.1987) trouwde te Vinkeveen 19.9.1931 met Anna Wilhelmina Maria van Dijk (geb. Vinkeveen 23.12.1910).

23 Dit huis, Sectie A nr. 589 (huis erf 6 a 31 ca) kreeg het adres Oud Aa 2d. Hij verkocht het huis aan Cornelis Oosterom, die het in 1999 te koop aanbood voor *f* 799 000. Van der Vlis werkte bij Bronwasser, waar hij opklom tot bedrijfsleider. Omstreeks 1950 was hij gemeenteraadslid te Breukelen voor de CHU en enige jaren wethouder.

24 Interview in 1999 met de heer J. van 't Hoff, 't Heycop 501 te Breukelen.

25 De boerderij Galgerwaard (Sectie C nr. 1151, huis stal erf 12 a 20 ca) kreeg in 1947 de aanduiding Sectie C nr. 2178 (huis erf stal 10 a 70 ca).